

ius curatio ex applicatione Medicamentorum ad partem contusam docuit medium digitum affectum fuisse per consensum; Quando tumore circa illas vertebrae exorto medius digitus resolvitur; sumpto argumento à simili licebit affirmare digitum affici per consensum.

Quomodo morbus cognoscatur.

CAPUT IV.

LOci affecti notitiam sequitur cognitio pravae dispositionis, quoniam prima indicatio ad morbum dirigitur, secunda, & minus principalis ad morbi causam. Morbus in genere duplici signo cognoscitur, primò à causis morbificis, si præcesserint, secundò, & maximè à symptomatis, in actione simpliciter laesa, dummodo

do non sit laesa, ob errorem exter-
num.

Species morbi sæpe est sensibus
conspicua, nec signis eget: Intem-
peries enim partium externarum
facta percipitur; Aucta magnitu-
do, & soluta unitas visu, & tactu.
Quod si morbi species sensus la-
teat, iis signis dignoscetur: Primò
à causis externis (ab aere) nam ae-
ris qualitates producunt morbos
in intemp. sibi similes. Huc refe-
runtur, quæ aeri accidunt, regio-
nes, anni tempora, cœli constitutio
caliginosa, pluviosa, æquilonaris,
austina, &c. Sed & aer, ut juvans,
aut lædens est considerandus, siqui-
dem in aere calido morbi frigidi
sublevantur, in humido sicci, & è
contrario. In alimentis spectanda
est substantia, quantitas, qualitas,
præparatio, ordo, tempus. Substan-
tia namq; cibi optimi succi, & plu-
rimùm nutrientes morbos faciunt

ex

ex plenitudine, cibivarii, & dissimilis substantiæ morbos ex cruditate. *Quantitas:* cibus enim plus ingestus morbos facit ex repletione 2. aph. cibi penuria ex inanitione morbos. *Qualitas,* nam cibi calidi, ut vinum generosum, fercula aromatibus condita, allii, porri, & caparum usus calidos, & siccos morbos pariunt, & pariter cibi crassæ substantiæ, ut lac, panis non fermentatus, ostrea obstructiones, quod etiam cibus adstringentibus convenit, ut mēspilis, sorbis, cotoneis, &c. Hac ratione si cibus calidior agram juvet signum est morbi frigidi, si juvet cibus laxans morbi in adstrictione, si noceat, morbi in laxitate, &c. *Ordo:* Nam qui cibo adstringente in prima mensa uti consuevere, doloribus & gravitate ventriculi corripuntur ob tardum cibi descensum gratia stricti Pylori id est inferioris ventriculi. *Tempus:*

pus: natura comedentes horis in-
 tempestivis priore cibo adhuc in-
 concocto incidunt in morbos ex
 cruditate, ut obstructions, scyr-
 ros, &c. A motu, & quiete ducitur
 quoque argumentum, otium enim
 & nimia quies morbos frigidos hu-
 midosque parit, & significat, vali-
 dus motus calidos, siccosque. In-
 tempestivus motus assumpto ci-
 bo indicat obstructions. Ni-
 mius coitus refrigerationem, &
 laxationem partium spermatica-
 rum. A somno, & vigilia:
 Nam vigiliæ assiduæ inferunt sic-
 citates, & calidum innatum dis-
 solvunt, somnus immodicus i-
 dem obruit, & extinguit. Ex
 Animi perturbationibus. Nam
 immodica iracundia corpus ac-
 cendit, timor, & mœror refri-
 gerat. Retenta, & excreta,
 ut morborum causæ eisdem si-
 gnificant, sic retentæ fæces in-
 di-

dicant morbum intestinorum in angustia ex constipatione : Retentæ narium humiditates , cerebrum humidius : De iisdem excretis , & retentis , ut habent rationem effectus , & symptomatum rursus dicetur. Inter causas non necessariò occurrentes maximè indicant morbos medicamenta priùs applicita : Nam immodicus usus calidorum medicamentorum morbos calidos gignit , incrassantium obstructions , &c. Idem significant medicam. ut lædunt , aut juvant : Nam si venter malè affectus cal. medicam. juvetur , frigidityte laborat , si lædatur caliditate. Venena significant peculiare morbos , quos efficiunt , nam assumptum Arsenicum significat ulcus ventris , assumptum Euphorbium , Ranunculus ventriculi inflammationem. Aconitum , aut napellus feb. synochum malignam

ex

ex corruptione: Ad hoc genus causæ pertinent eventus fortuiti, nam gratia exempli, casus ab alto significat venæ ruptionem, ictus validus cap. cranii fissionem, ictus sclopeti vulnus compositum cum amissione substantiæ, & contusione: Præterea varia hominum studia, & consuetudines significant morbos consequentes. Sic assidua equitatio indicat laxitatem articuli coxendicis, cujus causa Hipp. ait Scytas ob equitandi exercitium ischiadi esse obnoxios: Ex venatione subdicio cerebrum fit frig. & humid. Ex venatione per rura torida pedes refrigerantur: A consuetudine balneandi in aqua dulci fiunt articulorum laxitates, & Ventres debilitantur: A studiis post cibum cap. repletur. Ab interrupto somno, quando concoctio laboratur, ut accidit Religiosis pituita cumulatur, unde venter frigidus, humidusque redditur.

ditur. Sanè cum antecedentes causæ ab externis moveantur sunt diligenter examinandæ, nam externæ causæ prægressæ, veluti certos morbos prænunciant, ita si prægressæ non fuerint magnam contrariorum morborum conjecturam præbent, quod ad dignoscendos morbos complicatos maximè usu venit: gratia exempli, si aliquæ causæ externæ morbum calfacere potentes præcesserint, & si non multæ, neque vehementes magnum præbent inditium morbi calidi: si nulla præcesserit causa contrarium morbum efficere potens.

Sed, & internæ causæ morbi speciem connotant tum efficientes, seu antecedentes, tum dispositivæ. Efficientes sunt humores, & quæ ex illis fiunt, omneque excrementi genus, quæ omnia sub ratione causæ obscura esse solent, propriisque signis egent, morbum

Oo

au-

autem significant, quatenus excernuntur, aut retinentur, de qua re in sermone de symptomatis. Dispositivæ verò morbos significant quatenus ostendunt, quæ pars una morbi specie facilius corripiatur, quàm alia: Jecur ob temperiem calidam facilius corripitur morbo calido, quàm Ventriculus: Genus carnosum facilius exsiccatur, quàm spermaticum, quia carnositas citius absumitur, quàm spermatica: Ratione mollietatis facilius ulceratur caro, quàm nervus, cartilago, ossa, quorum durities erosioni resistit. Ratione conformationis, facilius obstruitur Uterus in virgine, quàm adulta, quoniam illius venæ sunt exiliores, & angustiores: Jecur est obstructionibus obnoxium, quia minimis venarum propaginibus totum est confectum, velut & mesenterium: Membranae quia venas habent parvas, inflammantur.

flammationibus ægrè prehendantur. Ratione situs, connexionis, & cavitatis articulus coxæ difficulter laxatur, & semiluxari non patitur ob articuli rotunditatem. Ratione proprietatis, & naturalis constitutionis lien facilè tumescit, quia sanguine crasso, terrestrique alitur, pariter, glandulæ ad tumores sunt pronæ quia viscerum repurgationi sunt dicatæ: Anus facilè ulceratur, quia est corporis velut sentina, ad quam excrementa cujusvis conditionis deponuntur. Ad causas dispositivas refero ætatem, & sexum, quia sunt quædam temper. passionēs. Ratione ætatis oris ulceribus prehendi solent infantes, quia lac prævum aliquando sugunt. Adolescentes hæctica ægrius afficiuntur ob affluentem humiditatem, quam adulti. Ratione sexus mulieres, & eunuchi, ob mollietatem corporis lentius emarcescunt.

Mulieres faciliè corripiantur cancroſis mammarum tumoribus ob ſanguinis confluentis copiam.

Secundò noſcitur morbi ſpecies ab eſſentialiter inhærentibus, ſoluta unitas morbi ſpeciem oſtendit, ubi unq; ſub aſpectum, aut tactum cadit. Mala conformatio in externis partibus pene denotat qualis ſit morbus, maximè morbus in figura, magnitudine, numero, & ſitu.

In partibus internis indicat mediatè ratione qualitatis mutatae in partibus ſuprapoſitis: Sic ex eminentia cui ſupra heneſem, & ejusdem partis duritiæ lienis tumorem cognoſcimus: Intemperies vel externa tantum, vel in partibus non profundiffimis, quarum alteratio ad cutem perveniat, aut ſanè ab ægro perſentitur, ſe ipſam prodit: Si æger referat, ſe velut gelu circa Ventrem perpetuò ſentire, nemo
du-

dubitat de frigida illius intemp. Si
supra jecur calorem continuum, &
mordacem sentiat, intemperie ca-
lida afficitur. Sic feb. adesse dicimus
cum universum corpus deuri ad ta-
ctum judicatur.

Febres autem distingues ex ca-
loris motu, & qualitate: calor mitis,
& halituosus ephem. significat, i. de
Differ. feb. 8. Calor primo occurru
vaporosus, deinde cum in a qualita-
te increfcens, acriorque factus feb.
ex Pituita 2. de diff. feb. 12. calor
erodens & mordax feb. ex bile ibi-
dem. Calor intensissimus, atque
mordacissimus cuius nullam muta-
tionem æger percipiat, feb. arden-
tem. Calor ægro intolerabilis eo-
dem in statu à principio ad finem
usque manens, vel semper decre-
scens, aut increfcens, siquidem ta-
ctui minimè sit mordax; synocham
sine putredine; Si verò sit mordax,
cum putredine 9. Meth. 4. Calor

Qo 3

mu-

multos dies in eod. statu perseverās
 primo manus occursumitis, deinde
 v. acris, & squalidus apparens atq;
 una, vel altera hora à cibo sumpto
 quoddam incrementum sumens;
 Febrem hecticam I. de diff. feb. I. I.

Pariratione calor quarto quoq;
 die revertens quartanam, tertio
 tertianam significat, quem caloris
 motum feb. constitutionem, id est
 naturam, ac ideam vocat Hipp. I.
 Aph. 12.

*Tertio cognoscitur morbus in
 genere quidem ex præsentia sym-
 ptomatum, quæ ipsum, ut umbra
 corpus comitantur, ac præsertim ex
 sensibili læsione operationum, un-
 de alia symptomata succrescunt: In
 specie v. ex symptomatum diversita-
 te, & modo. Ad læsam actionem
 quod attinet incerta est ex ipsa mor-
 bi conjectura, nisi distinguas actio-
 nem læsam ob errorem externum
 ab ea quæ morbum sequitur, & pro-
 prie*

priè symptoma dici meretur. Quod cognoscitur ex lésionis modo: Nam morbus, cum permanens sit aétionem semper lædit; ac eodem ferè modo causa cum ita constans non sit, maioremque recipiat mutationem, ac morbus, aétionem ferè lædit per quædam intervalla. Præterea si externus error ad evidentes causas pertineat, erit conspicuus, moxque eo prægresso secuta est aétionis læsio, interim absque manifestis signis alicujus morbi, à quo potuerit illa aétio lædi: Si verò externus error spectet ad causas antecedentes, aderunt signa præcedentis fluxionis humoris, aut vaporis in partem, cujus aétio læditur: Vel si causa sit corpus solidum, aut vivens (nam fiunt dolores ab agitato calculo, & à vermibus mordicantibus) aderunt signa istorum corporum, de quib. infra. Considerandū porro in aétione læsa, an sit abolita,

Qo 4

an

an imminuta, an depravata. Tum
citò ne an sensim fiat, ac desinat.
Operationes imminutæ, & abolitæ,
præsertim verò vitales, & natura-
les, aliquando etiam animales,
morbos frigidos: Depravatæ cali-
dos, ut plurimum consequuntur.
Respiratio frequens, & magna, pul-
susque similis, iracundia, temeritas,
cor calidum arguunt, respiratio ra-
ra, parva, pulsus similis, timiditas,
inæror cor frigidum: Ne tamen
hæc signa sola putes sufficere, nisi
cum aliis juncta capiantur. Immi-
nuta sanguificatio in cachexia je-
coris refrigerationem. Penè abla-
ta in Ascite maximam refrigeratio-
nem indicat, Cruditas acidæ ventri-
culi frigiditatem, nidorosa calidi-
tatem arguunt, si error externus ab-
sit. Potus inappetentia, frigidita-
tem, humiditatemve, inappetentia
cibi caliditatem sæpe significat: Ap-
petentia canina, & vaccina inten-
sam

ſam frigiditatem : Tarda conco-
ctio nativi caloris ventris, partium-
ve circumſtantium languorem :
Imminutio principum facultatum
cerebri frigiditatem , earundem
detentio , ac ſopor frigiditatem,
& humiditatem : Deſipientia cali-
ditatem : A modo verò actionis
læſæ repentina læſio ſenſus , &
motus , principumque actionum,
quæ citò deſinat, ut evenit in Apo-
plexia, & Epilepſia, ſignificat ma-
lum non provenire ab intemp. quia
nec citò fit, nec citò deſinit, ſed
ab anguſtia ventriculorum, à flatu-
bus.

Excretorum ſubſtantia, & quã-
litas morbum quoque indicant, à
quo pendent. Sic bilis abundan-
tia calidam jecoris intemperiem.
Atra, & aduſta bilis calidiſſimam ſi-
gnificat, ſi error externus abſit.
Vomitùs pituitæ, ventriculi imbe-
cillitatem. Abundantia muci, aut

salivæ acrioris cerebri caliditatem,
 & humiditatē. Fæces semper siccæ,
 aridæ, & subnigricantes. Jecoris ca-
 lorem cum siccitate junctum: Vo-
 mitus fæcum angustiam tenuium
 intestinorum: Sudor colliquati-
 vus totius corporis caliditatem,
 & siccitatem: Pus effluens nunc
 paucum, nunc copiosum, & sa-
 niosum fistulam: Urinæ rubræ
 splendentes, jecoris renumve cali-
 ditatem. Urinæ oleaginosæ, in-
 temp. calidam renum, quem admo-
 dum & urinæ copia longè excedens
 quantitatem assumpti potus, cibo-
 rumque liquidorum; Urinæ furfu-
 raceæ scabiem Vesicæ. Eadem ex-
 crementa retenta interdum insinu-
 ant morbos, quorum causa reti-
 nentur. Retentio fæcum modò si-
 gnificat angustiam intestinorum,
 modò jecoris calorem, cujus causa
 exiccantur fæces, trahuntque lon-
 giorē moram in intestinis: Re-
 tentio

retentio menstrui in muliere boni habitus, uteri angustiam: Retentio solita vacuationis per nares, ossis cribrosi obstructionem: Retentio sputi in tabidis extremam siccitatem calidique absorptionem.

Inter qualitates mutatas significantes morbos numerantur sensibilia communia, & propria: Communia tamen ad essentialiter inhaerentia referuntur, figura, numerus, & magnitudo; Ut in feb. hectica, si nares acutæ fiant, ungues adunci, tempora collapsa, oculi concaui; ex figura tertii gradus hecticam significabunt: Ex propriis sensibilibus colores: Nam niger color totius corporis lienis arguit obstructionem; Citrinus vesicæ fellicæ, aut pori ad duodenum tendentis: Faciei pallor, cerebri frigidi, Genarum rubor in feb. acuta, pulmonis, vel cerebri inflammationem: Intensus rubor cutis Erisipelas: Oculi

micantes, & immobiles desipientiam : Rubor non adeò intensus, cui junctus sit calor, & dolor, phlegmonem : Linguae nigredo feb. ardentem : Cutis albicans in parte tumida cedema ; subnigricans, scyrrhum : Livida circum ulcus cancerum : supra os, cariam. Proximæ coloribus sunt tangibiles qualitates tum prinx, tum quæ primas sequuntur, mollities. s. quam comitatur facilis compressio ; Et durities, quæ semper adjunctam habet renitentiam, & aliquando etiam gravitatem, quando à repletionem oritur. Insignis calor ferè continuus in volis manuum, ac plantis pedum, significat cal. jecoris intemperiem : Frigus extremorum in feb. continua, feb. ardentem, & malignam : Frigus perpetuum membri lividi sphacalum : Intensa siccitas, & ariditas faucium, feb. biliosam. Tumor digitis cedens, ita ut in parte com-

compressa fovea relinquatur œdema: Renitens sine dolore, scyr-
rum: Cum dolore, inflammationem absente calore; Eo præsentem,
& feb. inflammationem: Reniten-
tia, & durities hypochondriorum,
obstructiones: Si accedat etiam
ponderis sensus, tumores, vel sanè
grandes obstructiones. Sani, & sa-
pores non morbum, sed causam
morbificam indicant. Odores in-
terdum præbent aliquam morbi
conjecturam, ut cum ex urinæ fæ-
tore conjicimus renes, aut vesicam
ulcere laborare: Ex sputo fœtido,
& anhelitu graveolente ulceratos
esse pulmones: Ex narium fœtore,
Ozænam: Tandem non est sper-
nenda similitudo ad morbi cogni-
tionem, siue comparatio fiat ejus-
dem ad se ipsum, seu ad alterum.
Novi Religiosum, qui circa Æqui-
noctium vernalis quotannis in feb.
incidit aspectu minimè mitem

Oo 7

cum

cum desipientia, insigni cap. dolore, & utinarum turbatione, quæ tamen feb. trigiata summum horarum spatio terminatur. Ex quo id observavi, quoties postea in ipsum incidi eo tempore febrientem, collegi à simili cum Ephem. feb. detineri, neque unquam à primo ad ipsum ingressu falsus sum. Alium novi virum nob. qui quoties tertiana corripitur, statim tussi prehenditur, dolore lateris, spirandi difficultate. Pleuriticum esse jurares: Tamen in feb. declinatione omnia accidentia evanescent, quo aliquoties observato, minimè mihi venit in mentem dubitare, an feb. in quam rursus inciderat Pleuræ inflammationem sequeretur. Comparatio cum parentibus, quia sunt simillimi nato magnam vim habet. Si cujuspiam Pater renū doloribus vexari solitus ferè semper calculos excreverit, filius autem in
 simili-

similes cruciatus incidat, magno
est argumento à calculo in Ureter-
res excusso dolorem gigni.

*Quomodo cognoscatur morbi
magnitudo.*

C A P U T V.

VERùm non sufficit morbi
nosse speciem, nisi specifi-
cum gradum cognoscas, quem
morbi magnitudinem vocant,
quæ ad constituendam curatio-
nem morbi maximè confert. Cum
verò morbus dupliciter magnus di-
catur, absolute, & respectivè.
Quamvis non omnis magnitudo
sit morbo essentialis, sed illa tantū,
quæ dicitur magnitudo quoad es-
sentiam, aliæ autem sint accidéntales
morbi differentiæ: De omnibus
tamen hoc in loco agendum est,
tum ob nominum affinitatem,
tum